

OPŠTINA DOBOJ

LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI PLAN

LEAP

SKRAĆENA VERZIJA

LOCAL ENVIRONMENTAL ACTION PLAN

REGIONALNI CENTAR ZA OKOLIŠ
za Srednju i Istočnu Evropu

DOBOJ, APRIL 2005. GODINE

LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI PLAN SKRAĆENA VERZIJA

Izdavač:

CENTAR ZA RAZVOJ, EDUKACIJU I POSLOVANJE "HUMANITAS" DOBOJ

Učesnici u izradi dokumenta:

CENTAR ZA RAZVOJ, EDUKACIJU I POSLOVANJE "HUMANITAS" DOBOJ
ČLANOVI RADNE GRUPE U PROCESU IZRADE LEAP DOKUMENTA
ČLANOVI SAVJETODAVNOG ODBORA U PROCESU IZRADE LEAP DOKUMENTA
ČLANOVI GRAĐANSKOG ODBORA U PROCESU IZRADE LEAP DOKUMENTA

Urednik izdanja:

CENTAR ZA RAZVOJ, EDUKACIJU I POSLOVANJE "HUMANITAS" DOBOJ

Obrada teksta:

Maja Mišić
Miodrag Bosić
Vedran Božičković
Svjetlana Todorović
Milko Mitrović

Priprema i dizajn:

Vedran Božičković

Dizajn naslovne strane:

Vedran Božičković

Recezeni:

Miodrag Bosić
Maja Mišić

Štampa:

CENTAR ZA RAZVOJ, EDUKACIJU I POSLOVANJE "HUMANITAS" DOBOJ
Ul. Vojvode Mišića br.32
74 000 Doboj
Republika Srpska
Bosna i Hercegovina
Tel/Fax: +387 (0) 53 224 101
e-mail:humanitasbh@spinter.net
office_humanitas@spinter.net
Web:www.humanitas.org.ba
www.ekodoboj.org.ba

Tiraž:

300 komada

DOBOJ, 18.08.2005. GODINE

SADRŽAJ

1.	UVOD	4
	ŠTA JE LEAP	5
2.	STRATEGIJA IZRADE LEAP-a	5
2.1.	Definisanje ekoloških problema u Doboju	7
2.2.	Osnovni kriteriji za rangiranje prioriteta	7
2.3.	Učesnici u izradi LEAP-a	7
3.	OPŠTINA DOBOJ	8
4.	TEMATSKJE OBLASTI	9
4.1.	Tematska oblast: Korištenje zaštita i upravljanje vodnim resursima	9
4.1.1.	Uvod	9
4.1.2.	Identifikacija problema	9
4.1.3.	Ciljevi	9
4.2.	Tematska oblast: Korištenje, zaštita i upravljanje zemljištem	10
4.2.1.	Uvod	10
4.2.2.	Identifikacija problema	10
4.2.3.	Ciljevi	10
4.3.	Tematska oblast: Korištenje, zaštita i upravljanje šumama	10
4.3.1.	Uvod	10
4.3.2.	Identifikacija problema	11
4.3.3.	Ciljevi	11
4.4.	Tematska oblast: Upravljanje otpadom	11
4.4.1.	Uvod	11
4.4.3.	Identifikacija problema	12
4.4.7.	Ciljevi	12
4.5.	Tematska oblast: Vazduh	12
4.5.1.	Uvod	12
4.5.2.	Identifikacija problema	12
4.5.4.	Ciljevi	13
4.6.	Tematska oblast: Javno zdravlje	13
4.6.1.	Javno zdravlje	13
4.6.2.	Identifikacija problema	13
4.6.3.	Ciljevi	14
4.7.	Tematska oblast: Životna sredina	14
4.7.1.	Identifikacija problema	14
4.7.2.	Ciljevi	14
4.8.	Tematska oblast: Mediji i ekologija	14
4.8.1.	Uloga medija	14
4.8.2.	Identifikacija problema	15
4.8.3.	Ciljevi	15
4.9.	Tematska oblast: Ekološka edukacija	15
4.9.1.	Ekološko obrazovanje i vaspitanje	15
4.9.2.	Predškolske ustanove	15
4.9.3.	Identifikacija problema	15
4.9.4.	Ciljevi	15
4.9.5.	Preporuke	16
4.10.	Tematska oblast: Mjesne zajednice i ekologija	17
4.10.1.	Identifikacija problema	17
4.10.2.	Ciljevi	17
4.10.3.	Prijedlog mjera	17
4.11.	Tematska oblast NVO sektor	17
4.11.1.	Saradnja vlasti i NVO sektora	18
4.11.2.	Prednosti rada vlasti sa NVO sektorom	18
4.11.3.	Nedostaci rada sa NVO sektorom	18
4.11.4.	Nevladine organizacije u Doboju	18
4.11.5.	Identifikacija problema	19
4.11.6.	Ciljevi	19
4.11.7.	Preporuke	19
5.	INSTRUMENTI ZA PROVOĐENJE LEAP-a	20
5.1.	Ekološki monitoring i informativni sistem	20
5.2.	Ciljevi	20
5.3.	Ekonomski instrumenti i finansiranje	20
6.	IMPLEMENTACIJA, UNAPREĐIVANJE I NADZOR LEAP-a	21
6.1.	Implementacija	21
6.2.	Unapređenje	21
6.3.	Ciljevi	21
6.4.	Nadzor	21
7.	LISTA EKOLOŠKIH PROBLEMA	
	RADNE GRUPE I SAVJETODAVNOG ODBORA	22
8.	LISTA EKOLOŠKIH PROBLEMA DEFINISANA OD STRANE GRAĐANA	23
9.	PRIORITETI	25
9.1.	Tabela ekoloških prioriteta	25

OPŠTINA DOBOJ

LEAP- LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI PLAN

Poštovani ,

Predstavljamo Vam skraćenu finalnu verziju Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP), kojeg je izradila radna grupa za izradu LEAP-a Opštine Doboj i nevladina organizacija Centar za razvoj edukaciju i poslovanje "Humanitas" uz prijedloge i sugestije upućene od strane zainteresovanih odbornika Skupštine opštine Doboj, aktivnih mjesnih zajednica, javnih i privatnih preduzeća, navladinih organizacija, turističke zajednice i drugih institucija čije je učešće, u izradi finalnog dokumenta bilo neophodno.

Predloženi LEAP dokument po prvi put na jednom mjestu identifikuje ekološke probleme ili nedostatke, kreira ciljeve i mjere za njihovo otklanjanje ili unapređenje i stvara nove mogućnosti vođenja politike zaštite i unapređenja životne sredine u našoj zajednici. LEAP je petogodišnji dokument, rađen kao otvoreni dokument, kao proces u kome svi učesnici mogu učestvovati u praćenju, revidiranju i nadopunjavanju svih predloženih ciljeva i mjera.

Kreiranjem LEAP dokumenta utvrđeni su problemi i prioriteti u Opštini Doboj kao i određene mjere koje je potrebno preduzeti. Na prvom mjestu je nizak nivo svijesti građana zaštiti životne sredine što je ujedno i osnovni prioritet, kao i rekonstrukcija simbola grada Doboja, dobojska Tvrđava i njeno vraćanje u prvobitni oblik.

Ono što svi očekujemo od LEAP dokumenta jeste njegova vjerodostojna primjena i takođe bi trebao da bude smjernica u rješavanju prioriternih ekoloških problema a sa druge strane i alat za finansiranje ekoloških i razvojnih projektata.

Opština Doboj
&
Centar za razvoj Humanitas, Doboj

1. ŠTA JE LEAP

LEAP (Lokalni ekološki akcioni plan) je dokument koji po prvi put na jednom mjestu identifikuje ekološke probleme ili nedostatke, kreira ciljeve i mjere za njihovo otklanjanje ili unapređenje i stvara nove mogućnosti vođenja politike zaštite i unapređenja životne sredine u našoj zajednici.

Skraćena verzija Lokalnog akcionog plana u oblasti zaštite životne sredine sadrži kratko objašnjenje šta je **LEAP**, zašto i kako je izrađen, kratak opis liste problema i nedostataka u oblasti zaštite životne sredine, liste prioriteta i ciljeve po svakoj tematskoj oblasti.

2. STRATEGIJA IZRADE LEAP-a

U cilju osiguranja napretka i održivog razvoja opštine Doboj, unaprijeđenja stanja životne sredine i javnog zdravlja, te u cilju poboljšanja uslova života svih stanovnika opštine, izrađen je i počinje se sprovoditi Lokalni akcioni plan zaštite životne sredine – **LEAP** (Local Environmental Action Plan).

Lokalni akcioni plan zaštite životne sredine – LEAP Opštine Doboj, se temelji na dokumentima svjetskih samita u Rio de Jeneiru i Johannesburgu, Agendi 21, i drugim međunarodnim dokumentima namjenjenim zaštiti životne sredine, posebno dokumentima Programa za okoliš Ujedinjenih naroda – UNEP, Svjetske zdravstvene organizacije – WHO, te lokalnih dokumenata, zakona i propisa naročito Državnog akcionog plana za okoliš Bosne i Hercegovine – NEAP i kao takav predstavlja strateški dokument u cilju vođenja dugoročne politike održivog upravljanja prirodnim resursima i unapređenja stanja zaštite životne sredine, te preventivnog djelovanja u zaštiti zdravlja stanovništva u opštini Doboj i regiji. U skladu sa ovim pristupom REC – Regionalni centar za okoliš za Srednju i Istočnu Evropu putem Švedske međunarodne agencije za razvoj i saradnju – SIDA uvrstili su Opštinu Doboj u program finansiranja izrade LEAP dokumenta. Nakon toga Opština Doboj je, poslije objavljenog javnog poziva u dnevnoj štampi, dana 01.07.2004. godine Centru za razvoj edukaciju i poslovanje „Humanitas” odobrila izradu akcionog plana zaštite životne sredine u ime opštine Doboj. Centar „Humanitas”, kao NVO odabrana od Opštine Doboj imao je zadatak da koordinira i usmjerava rad radne grupe i da se lično angažuje na samoj izradi dokumenta što je po ocjeni stručnjaka profesionalno urađeno. Sa prijedlogom **LEAP**-a kojeg je sačinila radna grupa, građani su upoznati putem javne rasprave gdje su davali prijedloge, sugestije i primjedbe i time poboljšali kvalitet dokumenta.

U okviru izrade LEAP dokumenta kreirana je i vizija zajednice, Doboj 2010. godine:

GRAD DOBOJ 2010. GODINE, MODERAN, SA ČISTIM RIJEKAMA I ŠETALIŠTIMA, ZDRAVOM OKOLINOM, SA MNOGO ZELENIH POVRŠINA I EKOLOŠKI SVJESNOM, RAZVIJENOM I BOGATOM ZAJEDNICOM.

Ciljevi LEAP-a Doboj su sljedeći:

1. Da identifikuje, procijeni i rangira probleme u oblasti zaštite životne sredine bazirano na rizicima vezanim za ljudsko zdravlje, ekološki sistem i ukupan kvalitet života ,
2. Da napravi plan aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine na lokalnom nivou radi smanjenja ili otklanjanja najčešćih rizika ili nedostataka ,
3. Da osigura bolje uslove u oblasti zaštite životne sredine u našoj zajednici realizacijom konkretnih aktivnosti,
4. Da promoviše i podiže javnu svijest i odgovornost za zaštitu životne sredine i javnog zdravlja i da poveća javnu podršku investicijama u oblasti zaštite životne sredine,
5. Da ojača sposobnost lokalne vlasti, privrednika i NVO-a da naprave i implementiraju projekte u oblasti zaštite životne sredine, uključujući i njihovu sposobnost i obavezu da obezbijede finansiranje.

Strukturu LEAP dokumenta čine sljedeće tematske oblasti:

1. Korištenje, zaštita i upravljanje vodnim resursima
2. Korištenje zaštita i upravljanje zemljištem
3. Korištenje, zaštita i upravljanje šumama
4. Upravljanje otpadom
5. Korištenje, zaštita i upravljanje vazduhom, buka
6. Priroda, biodiverzitet i uticaj zagađenja
7. Javno zdravlje, socijalna i društvena problematika
8. Lokalna samouprava (mjesne zajednice i ekologija)

9. Mediji i ekologija
10. Ekološka edukacija
11. NVO i ekologija

Izrada LEAP dokumenta bazirana je na sljedećim načelima:

- Načelo održivog razvoja
- Načelo transparentnosti i uključivanja javnosti
- Načelo finansijske i kadrovske mogućnosti

Kompletan proces izrade **LEAP**-a organizovan je na demokratskim principima uz potpunu transparentnost, prisustvo javnosti i pristupačnost svim informacijama, te uz uključivanje, u toku njegove izrade, svih relevantnih činilaca: predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti, predstavnika poslovnog sektora, predstavnika javnog sektora, predstavnika nevladinog sektora, predstavnika građana.

Na temelju člana 9. Statuta Opštine Doboj, alineje 9., a na prijedlog Odjeljenja za stambeno komunalne poslove i ekologiju, Načelnik Opštine Doboj, je dana 13.09.2004. godine pod brojem 02 – 013 – 1 – 1376 /04 donio Odluku o izradi i provođenju lokalnog akcionog plana zaštite životne sredine na području opštine Doboj u kojoj je imenovao radna tijela i članove radnih tijela za izradu **LEAP**-a. Time je proces izrade **LEAP**-a dobio zvaničan karakter.

Finalni dokument je prihvaćen na 5-oj redovnoj sjednici SO Doboj, dana 29.06.2005. godine, čime je zvanično započeto sa implementacijom LEAP-a za narednih 5 godina (2005 - 2010).

Sam proces izrade LEAP-a je trajao 10 mjeseci i programiran kroz niz različitih oblika aktivnosti uz koordinaciju Centra Humanitas:

- Informisanje javnosti putem TV spota i informativnih emisija
- Informisanje javnosti putem promotivnog materijala: LEAP letak sa ciljevima i načinom izrade dokumenta i mogućnošću učešća javnosti, sa anketom;
- LEAP plakat
- Informisanje javnosti putem LEAP promotivne eko kante smještene u zgradi Opštine Doboj;
- Sastanci mješovite radne grupe sastavljene od radne grupe, savjetodavnog odbora i građanskog odbora sa konkretnim zadacima u određenim tematskim oblastima
- Pojedinačni sastanci predstavnika Centra „Humanitas” sa članovima radnih grupa
- Pojedinačni sastanci predstavnika Centra „Humanitas” sa građanima

Svaki od ovih oblika imao je jasne ciljeve i očekivane rezultate. Na ovaj način smo postigli konsenzus većine segmenata društva u izradi **LEAP**-a.

Kreiranjem LEAP dokumenta utvrđeni su problemi i prioriteti u Opštini Doboj kao i određene mjere koje je potrebno preduzeti. Na prvom mjestu je nizak nivo svijesti građana o ekologiji i zaštiti životne sredine što je ujedno i osnovni prioritet, kao i rekonstrukcija i revitalizacija simbola grada Doboja, “Dobojske Gradine”.

Za provođenje prioriteta **LEAP**-a potrebna su velika finansijska sredstva od kojih je dio u iznosu od 50.000,00 EUR obezbijedila Švedska međunarodna agencija za razvoj i saradnju – SIDA, dok je drugi dio u iznosu od 25.000,00 EUR obezbijedila Opština Doboj.

Osnovni zadatak ovog dokumenta jeste upravo to da sveobuhvatnom analizom stvori kvalitetnu osnovu za iznalaženje najracionalnijih kratkoročnih i dugoročnih rješenja kada je u pitanju stanje ugroženosti životne sredine Opštine Doboj, te da u procesu realnog planiranja usklađuje pregled mjera i predlaže prioritete za poduzimanje neophodnih akcija za njihovo rješavanje.

To praktično znači da se, shodno realnom stanju na terenu, u budućnosti na osnovu ovog dokumenta, moraju verifikovati kriteriji i dati precizne smjernice za:

- Racionalno korišćenje prostora i prirodnih izvora
- Racionalno korišćenje vodenih resursa
- Racionalno korišćenje vazduha
- Unaprijeđivanje i očuvanje prirodnih, istorijskih i kulturnih vrijednosti (šume, istorijski spomenici, kulturno naslijeđe...) i dr....

Uz adekvatnu finansijsku, kadrovsku i tehničku pomoć lokalne vlasti, privrednika i međunarodne zajednice, te uz promjenu dosadašnje svijesti kad je u pitanju politika zaštite životne sredine, Opština Doboj će se moći svrstati u red onih kojima zaštita životne sredine postaje značajan faktor privrednog i društvenog razvoja, a što će kao svoj pozitivan rezultat imati stvaranje ambijenta za ugodan i zdrav život u uređenoj okolini.

LEAP je rađen kao otvoren dokument u kome su svi učesnici mogli učestvovati u praćenju, revidiranju i nadopunjavanju svih predloženih problema, ciljeva i mjera. Dokument ostaje otvoren i nakon što je usvojen.

2.1 Definisane ekoloških problema u Doboju

Koristeći se rezultatima ankete provedene kod 160 građana, poznavajući stanje životne sredine argumentovano činjenicama, radna grupa i savjetodavni odbor su napravili analizu postojećeg stanja životne sredine u opštini Dobož i utvrdili listu ekoloških problema, klasifikovanih u 11 tematskih oblasti. Definisana je lista preko 90 ekoloških problema, od kojih je izdvojeno preko 60 prioriteta.

2.2. Osnovni kriteriji za rangiranje prioriteta

U izradi **LEAP** dokumenta opštine Dobož korištena je metodologija o izradi **LEAP** – a izvedena iz uputstva iz dokumenata svjetskih samita u Rio de Jeneiru i Johannesburgu, Agendi 21, i drugih međunarodnih dokumenata namjenjenih zaštiti životne sredine, posebno dokumenata Programa za okoliš Ujedinjenih naroda – UNEP, Svjetske zdravstvene organizacije – WHO, te lokalnih dokumenata, zakona i propisa naročito Državnog akcionog plana za okoliš Bosne i Hercegovine – NEAP-a.

Kriteriji za rangiranje prioriteta u cilju rješavanja problema zaštite životne sredine opštine Dobož bili su:

- Kriterij po osnovu rizika: Uticaj na zdravlje ljudi, uticaj na okolinu;
- Zakonske obaveze u navedenim oblastima;
- Poklapanje sa lokalnim, regionalnim i nacionalnim planovima;
- Mišljenje odbora uključenih u izradu **LEAP** dokumenta;
- Mišljenje javnosti;

Svi ekološki problemi su razvrstani u 11 tematskih oblasti. Određeni su prioriteta i definisani u listi prioriteta.

2.3 Učesnici na izradi LEAP-a

Vodeća uloga u procesu izrade **LEAP** dokumenta pripadala lokalnoj vlasti, koja je bila pokretač i koja je stvarala uslove i drugim partnerima na lokalnom nivou za saradnju: škole, zdravstvene ustanove, socijalne ustanove, druge javne ustanove, poslodavci, preduzeća, mediji, udruženja građana, turistička organizacija i druge vladine i nevladine organizacije. Učešće Mjesnih zajednica u procesu izrade dokumenta bilo je neophodno, kao i učešće pojedinaca, građana, udruženja građana i svih važnih organizacija i skupina, koje su svojim zalaganjem doprinijeli procesu izrade **LEAP** dokumenta.

Centar „Humanitas“ kao ekološka NVO je imao i ima ključnu ulogu u procesu izrade dokumenta i zajedno sa članovima radne grupe i savjetodavnog odbora je radio na kreiranju dokumenta, podizanju nivoa javne svijesti, kao i motivisanju i uključivanju pojedinaca i javnosti u proces unaprijeđenja životne sredine.

Članovi radne grupe u procesu izrade LEAP dokumenta su:

• Miodrag Bosić*	- Centar „Humanitas“
• Maja Mišić*	- Centar „Humanitas“
• Mira Ninković*	- Dom zdravlja
• Dragica Bekanović*	- Udruženje paraplegičara
• Spomenka Tošić*	- Opština Dobož
• Duška Danilović*	- Opšta bolnica
• Snežana Šešlija	- TOPEER
• Mirjana Topalović	- Udruženje žena
• Zahid Kremić *	- Opština Dobož
• Ksenija Mičić*	- Opština Dobož

Članovi savjetodavnog odbora u procesu izrade LEAP dokumenta su:

• Milan Simić*	- Pojedinač, Mg Socioloških nauka
• Violeta Janković*	- Direkcija za vode
• Vlado Kajganić*	- Opština Dobož
• Anđa Sušić*	- Dom zdravlja
• Marinko Bujadnjak	- „DAMITA“ komunalno preduzeće

Članovi građanskog odbora u procesu izrade LEAP dokumenta su:

• Zoran Pavlović	- MZ Donji Grad
• Hamzalija Deraković	- MZ Miljkovac
• Izaim Hadžikadunić	- MZ Makljenovac
• Petko Prodić	- MZ Bare
• Boriša Ilić	- Ribarsko društvo „Bosna“

Legenda: Zvezdice pored imena (*) označavaju aktivne članove u procesu izrade LEAP dokumenta.

3. UVOD

3.1. Opština Doboј

Ako uzmemo u obzir Republiku Srpsku kao specifičnu geografsku cjelinu, smještenu na kontaktu dviju velikih prirodno-geografskih i društveno – ekonomskih regionalnih cjelina – panonske i mediteranske, te njene, u odnosu na veličinu teritorije nesrazmjerno duge granice, analiza svakog njenog dijela je karakteristična na svoj način.

U tom smislu, posmatrajući opštinu Doboј sa površinom od 813,90 km² i brojem stanovnika od 79 555, može se reći da ona, kao sastavni dio šire dobojske regije, geografski određuje dijelove južne i istočne granice Republike Srpske, dok je svojim zapadnim i sjevernim dijelom usmjerena ka unutrašnjosti RS. Prethodne konstatacije vidljive su na priloženoj karti.

Kada se govori o geografskoj povoljnosti ovog prostora tu se prije svega misli na komunikacijski značaj. Naime, duž prostranih riječnih tokova Bosne, Usore i Spreče razvio se, kako drumski tako i željeznički saobraćaj, dobijajući svoj puni smisao na mikroplanu, tj. ostvarujući povezanost dvaju pomenutih makroregija (srednjevropska i mediteranska), a time i osnove za nastajanje i razvoj ostalih grana privrede.

Prema tome, slobodno se može reći, da je prostor opštine Doboј komunikacijska spona Panonskog i Jadranskog basena, s jedne strane, te Zapadne Evrope i Centralnog Balkana, s druge strane, i kao takav ima strateški značaj, kako za mikroregiju tako i za Bosnu i Hercegovinu.

4. TEMATSKE OBLASTI

4. 1 TEMATSKA OBLAST: *Korištenje zaštita i upravljanje vodnim resursima*

4.1.1 Uvod

Opština Doboj raspolaže značajnim vodenim bogatstvom. Njegovu osnovu čine tok rijeke Bosne i slivovi Usore i Spreče, kao i tok rijeke Ukrine koja čini sjeveroistočnu granicu opštine Doboj sa svojim pritokama, rijekom Ilovom na sjeverom dijelu krnjinskog područja i rijekom Radnjom na južnom dijelu krnjinskog područja.

U slivu rijeke Bosne, kao lijeve pritoke, značajno je istaći vodotokove Rudanke, Zarječe, Foče, Veličanke, Lovnice i Glogovice, a kao desnu pritoku rijeku Lukavicu sa njenim pritokama.

Vode su različite kategorije ispravnosti i kreću se od I – III kategorije.

Rijeke i riječice su ugrožene otpadnim komunalnim i otpadnim industrijskim vodama. Vode u opštini Doboj se takođe zagađuju direktnim odlaganjem ili bacanjem otpada u rijeke i potoke, te brojnim nesanitarnim i divljim deponijama komunalnog, industrijskog i toksičnog otpada. Takve pojave su uz vodotoke evidentirane kao veliki problem.

4. 1. 2. Identifikacija problema

Na osnovu dosadašnjih analiza i procjena stanja vodotokova na području opštine Doboj, zaključeno je da su problemi u ovoj oblasti sljedeći:

1. Cjelokupno zagađenje vode;
2. Zagađenost sliva rijeke deponijama smeća;
3. Kopanje korita rijeke Bosne i šljunkare te nekontrolisano vađenje šljunka;
4. Problem zagađenosti pitke vode;
5. Problem površinskih otpadnih voda;
6. Nedostatak mreža u vodovodnim tokovima za prikupljanje čvrstog otpada.
7. Neadekvatne karte mineralnih voda
8. Opasnost od miješanja kanalizacije sa bunarskom vodom
9. Problem sa vodovodnim cijevima;
10. Izlivanje septičkih jama, nedostatak septičkih jama;
11. Naselja bez kanalizacije i dotrajale kanalizacione mreže;

4. 1. 3. Ciljevi

- Podignuti nivo javne svijesti građana o vodnim resursima
- Obezbijediti opremu za praćenje kvaliteta vode u vodotocima i izvorima
- Edukovati stanovništvo i druge zagadivače
- Sprovesti akcije čišćenja korita i obala rijeka
- Održavanje visoke pogonske sigurnosti izgrađenih sistema vodosnabdijevanja
- Odrediti dugoročnu viziju razvoja vodosnabdijevanja
- Zaštiti rijeke i potoke od zagađivanja otpadnim vodama, te kontrolisana eksploatacija šljunka u saradnji sa firmama koje vrše eksploataciju
- Realizovati dugoročni razvoj vodosnabdijevanja na regionalnim principima
- Postaviti mreže u vodovodne tokove za prikupljanje čvrstog otpada
- Izraditi kartu mineralnih voda na nivou dobojskog kraja i studiju izvodljivosti eksploatacije mineralnih voda.
- Obnoviti postojeći kanalizacioni sistem i izgraditi novi

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4.2. TEMATSKA OBLAST: *Korištenje, zaštita i upravljanje zemljištem*

4.2.1. Uvod

Zemljište je osnovni prirodni ograničeni i teško obnovljivi resurs koji zajedno sa vodom, zrakom i živim svijetom sačinjava eko sistem Doboja. Primarna funkcija zemljišta je proizvodnja hrane i sirovina. Međutim, zemljište se koristi i za druge namjene kao što su: izgradnja naselja, izgradnja industrijskih pogona, izgradnja saobraćajnica, eksploatacija raznih sirovina, kamenolomi, kao odlagališta raznog otpada i sl.

Sve funkcije tla mogu se podijeliti u dvije osnovne grupe:

- **ekološke funkcije tla**
- **tehničke funkcije tla**

Ekološke funkcije tla u opštini Doboje iz godine u godinu rapidno opadaju, a rastu tehničke funkcije tla.

4.2.3. Identifikacija problema

1. Simbol grada „Dobojska tvrđava“- zapuštena.
2. Nepravilna i nekontrolisana upotreba pesticida;
3. Uništavanje zelenila;
4. Divlja gradnja i nepostojanje plana izgradnje i uređenosti grada i i prigradskih naselja;
5. Zapuštena privatna imovina na kojoj niko ne boravi;
6. Needukovanost poljoprivrednih proizvođača u smislu zaštite zemljišta
7. Nepostojanje laboratorija za analize zemljišta
8. Masovno prisustvo korova (ambrozije)
9. Nedostatak eko - septičkih jama
10. Sveukupna zagađenost zemljišta

4.2.4. Ciljevi

- Rekonstruisati i revitalizovati “Dobojsku Gradinu” kao simbol grada i potencijal turističke promocije;
- Podignuti nivo javne svijesti građana o odnosu na zaštitu zemljišta;
- Donijeti odluke o zabrani upotrebe pesticida, a naručito herbicida i insekticida na vodonosnim; područjima za pitku vodu;
- Uvesti mjere za zaštitu zelenih površina;
- Urediti urbanističke planove;
- Ukloniti divlje deponije smeća;
- Uspostaviti rad laboratorije za analizu zemljišta;
- Pojačati rad inspekcijske službe za kontrolu sadržaja teških metala u mineralnim đubrivima;
- Donijeti skupštinsku odluku o zabrani korišćenja preparata za zaštitu bilja sa crvene liste;
- Edukovati poljoprivredne proizvođače u interesu zaštite plodnog zemljišta i pravilne upotrebe pesticida;
- Uspješno izvesti radove na uništavanju i smanjivanju korova;

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4.3. TEMATSKA OBLAST: *Korištenje, zaštita i upravljanje šumama*

4.3.1. Uvod

Imajući u vidu da su šume značajan privredni, ali mnogo značajniji prirodni (ekološki) resurs, neophodno je imati precizno razrađen i dugoročno zasnovan program razvoja šumarstva, a to znači jasno se opredijeliti za:

- Pošumljavanje u slivovima postojećih i planiranih akumulacija za vodosnabdijevanje,
- Očuvanje i poboljšanje kvaliteta šuma, prije svega na područjima turističkih i kulturno-istorijskih zona,
- Pošumljavanje goleti i poboljšanje sastojinske strukture šumskih kompleksa,
- Pošumljavanje i uređivanje šuma u izrazito poljoprivrednim područjima, u cilju zaštite poljoprivrednog zemljišta i očuvanja ekološke ravnoteže.

Ovdje smo potencirali riječ program (u smislu jedan-jedinstven), jer su rađeni mnogi programi, a rezultati su nam poznati. Dakle, i ovdje je bitno, prije svega, strategijsko opredjeljenje i državni zakonski okvir, a zatim na zakonsko-pravnim temeljima urađen program djelovanja, sa preciznim uputstvom o pravima, obavezama i odgovornostima subjekata koji djeluju u ovoj oblasti, ne zanemarujući termine restrikcije i represije za ostvarenje ciljeva u ovoj oblasti.

4.3.2. Identifikacija problema

1. Prekomjerno i nekontrolisano uništavanje šuma
2. Pošumljavanje u malom obimu
3. Izražena pojava krađe šumskih dobara
4. Postojanje nepoznatog broja minskih polja
5. Nepostojanje uređenih izletišta
6. Pojava bolesti šuma
7. Veliki broj divljih deponija u šumama

4.3.3. Ciljevi

- Podignuti nivo javne svijesti građana
- Uspostaviti sistem kontrole neplanske sječe i uništavanja šuma, te donijeti kaznene mjere za prekršioce
- Izvršiti plansko pošumljavanje goleti i evakuaciju divljih deponija u šumama
- Revitalizovati šume i šumska staništa
- Utvrditi stanje o broju minskih polja i izvršiti deminiranje
- Identifikovati potencijalna izletišta i pretvoriti ih u eko-turističke potencijale (izgradnja etno-eko sela)

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4.4. TEMATSKA OBLAST: UPRAVLJANJE OTPADOM

4.4.1. Uvod

Termin „otpad“ priroda ne poznaje, jer se kroz proces kruženja materije i energije sve dovede u ravnotežu. Otpad stvaraju ljudi! U modernom društvu, najveća količina otpada (oko 80% od ukupne količine) jeste industrijski, otpad nastao poljoprivrednim aktivnostima i otpad iz rudnika, dok je oko 20% iz domaćinstava.

U svakodnevnom životu koristimo određene supstance, predmete, uređaje, ali ne razmišljamo kako njihova upotreba narušava životnu sredinu. Stari lijekovi, baterije, akumulatori, sredstva za ubijanje kućnih štetočina, razređivači, motorna ulja, računari, TV prijemnici itd. su okarakterisani kao opasan kućni otpad i zahtjevaju posebno kontejniranje. Ovi materijali u sebi uglavnom sadrže teške metale koji imaju posljedice po životnu sredinu i zdravlje ljudi jer izaziva:

- Oštećenje mozga, nervnog sistema, mišića, sistema organa za varenje, pluća, jetre, kožnog sistema, i dr...;

Osnovne karakteristike efikasnog sistema upravljanja otpadom obuhvataju niz mjera za unaprijeđenje i olakšanje sprečavanja nastanka otpada na izvoru, odvojeno sakupljanje, reciklažu ili druge metode ponovnog dobijanja materijala iz otpada i pouzdano i ekološki održivo konačno odlaganje otpada.

Pod pojmom komunalni čvrst otpad (KČO) podrazumijevaju se otpaci u okviru komunalne infrastrukture u domaćinstvima, administrativnim, obrazovnim institucijama, turističkim objektima, trgovini, uslužnim djelatnostima, kao i otpaci sa javnih površina i parkova. Tu pripada i dio otpada iz industrije koji ima komunalni karakter, zatim i opasan otpad iz domaćinstava.

Radi jasnoće termina u materijalu neophodno je odrediti KČO kao:

- djelatnost individualne komunalne potrošnje odnosno organizovano sakupljanje i odvoženje KČO,
- djelatnost zajedničke komunalne potrošnje odnosno čišćenje javnih površina

Otpad predstavlja prioritetan problem zaštite okoline Opštine Doboj. Donedavno smo imali veliki problem sa divljim deponijama koje su se sastojale uglavnom od školjki napuštenih automobila ali i kućnim otpadom. Lokacije divljih deponija su bile uglavnom uvijek na istom mjestu, bez obzira što je KP „Progres“ vršilo odvoz i čišćenje istih po nalogu Opštine Doboj. Trenutno smo te lokacije sveli na 2-3 i sa daleko manjom količinom otpada na njoj. Do pozitivnijeg stanja je došlo zbog završetka privatizacije stanova, te nema više izraženog renoviranja ili adaptiranja

stambenih jedinica. Možda se malo i svijest građana probudila ali nedovoljno, te bi se ovim problemom prevashodno trebalo pozabaviti.

Nedovoljan broj kontejnera koji su postavljeni u gradu, kao i to da je većina istih nepravilno raspoređena (pojedini su smješteni na kolovozima). Nedovoljan je broj i kontejnera - mreža za odvojeni otpad, karton i plastiku (zelena ostrva).

4. 4. 2. Identifikacija problema

1. Problem obrade smeća (staro željezo, stari automobili, te ostali istrošeni metalni predmeti);
2. Nepravilan način odlaganja smeća, nedostatak sredstava za pravilno odlaganje smeća;
3. Neriješen odvoz smeća;
4. Prijave ulice i grad;
5. U selima ne postoje odlagališta za smeće i hitno potrebno rješavanje odvoza smeća sa seoskih područja;
6. Tvornice ne filtriraju svoje otpade;
7. Nedostatak deponije medicinskog otpada;
8. Pilane nepravilno odlažu i pale otpad
9. Nepostojanje karte položaja divljih deponija
10. Neriješen problem animalnog otpada

4. 4. 3. Ciljevi

- Podignuti nivo javne svijesti građana u vezi za otpadom
- Izraditi postrojenja za tretman medicinskog otpada
- Izgraditi sanitarnu deponiju na nivou regije Doboj/Tešanj
- Izgraditi centre za sakupljanje i odvajanje otpada u cilju reciklaže
- Sačiniti karte divljih deponija i izvršiti njihovo uklanjanje
- Donijeti pravilnik o upravljanju tečnim i animalnim otpadom
- Podignuti javnu higijenu grada na viši nivo
- Riješiti problem odvoza smeća sa seoskih područja
- Donijeti pravilnik o upravljanju čvrstim industrijskim otpadom

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 5. TEMATSKA OBLAST: VAZDUH

4. 5. 1. Uvod i dosadašnja politika

U cilju sistematskog praćenja kvaliteta vazduha na teritoriji grada Doboja ne postoji sačinjen dugoročni program sistematskog ispitivanja zagađenosti vazduha.

Programom bi trebala biti određena mjerna mjesta metodologijom geometrijskog raspoređivanja. Zbog nedostatka katastra zagađivača, lokaliteti se moraju odabrati na osnovu raspoloživih podataka, uzimajući u obzir raspored i vrstu zagađivanja, gustinu naseljenosti, specifičnosti terena i meteorološke uslove.

Istovremeno, u okviru mogućnosti, vodilo bi se računa o tome da i najosjetljiviji akseptori budu obuhvaćeni (Bolnica, porodilište, zabavišta, škole...).

Zbog ograničenih mogućnosti ne postoje mjerne stanice u industrijskim zonama grada.

4. 5. 2. Identifikacija problema

1. Nedostatak mjernih uređaja za kontrolu kvaliteta vazduha;
2. Dotrajali filteri za prečišćavanje vazduha na Gradskoj Toplani;
3. Prašina od motornih vozila;
4. Nepostojanje prečišćavača na dimnjacima;
5. Neispitano postojanje osiromašenog uranijuma kao posljedica bombardovanja;
6. Spaljivanje smeća u blizini naselja (divlje deponije);
7. Velika koncentracija smoga;
8. Nedostatak liste zagađivača;
9. Postojanje velikog broja zemljišnih površina sa ambrozijom;
10. Nepostojanje uređaja za kontrolu nivoa buke;

4.5.3. Ciljevi

- Podignuti nivo javne svijesti građana o vazduhu i buci;
- Nabaviti mjerne stanice u cilju kontrole kvaliteta vazduha;
- Sačiniti katastre zagađivača na nivou Opštine;
- Napraviti listu i preduzeti mjere edukacije zagađivača u cilju kontrolisanog odnosa prema okolini;
- Podignuti kontrolu ispravnog funkcionisanja sistema sagorijevanja (ložišta i dimnjaci) na viši nivo;
- Izvršiti sađenje zaštitnog zelenog pojasa pored saobraćajnica;
- Izvršiti sistematsko uništavanje ambrozije;
- Donijeti pravilnik o kontroli buke u naseljenim područjima;
- Svesti na podnošljivu mjeru problem dima i izduvnih gasova;
- Akcije pranja i čišćenja ulica;
- Svesti na podnošljivu mjeru problema dima i izduvnih gasova;

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 6. TEMATSKA OBLAST : JAVNO ZDRAVLJE

4. 6. 1. Javno zdravlje

Ovaj dio tematske oblasti uključuje sljedeće aspekte zaštite okoline:

- Kvalitet vode za piće u opštini Dobož;
- Sigurnost kvaliteta prehrambenih proizvoda;
- Zbrinjavanje opasnih otpadnih materija (čvrstih i tečnih);
- Kvalitet stanovanja i buka;
- Organizovanost zdravstvene zaštite stanovnika;

4. 6. 2. Identifikacija problema

1. Nema izgrađene ekološke svijesti građana;
2. Nema kulture življenja kod građanstva;
3. Nekontrolisan uticaj zagađenja životne sredine na ljudsko zdravlje;
4. Pojava bolesti sa nepoznatim uzrocima;
5. Upitna sigurnost kvaliteta prehrambenih proizvoda;
6. Uпитan kvalitet vode za piće u opštini Dobož;
7. Nepostojanje uređaja i pravilnika za kontrolu nivoa buke;

4.6.3. Ciljevi

- Obezbijediti zdravstveno ispravnu vodu za piće i vršiti njenu permanentnu kontrola;
- Podignuti nivo svijesti građana u odnosu na zaštitu životne sredine u službi zaštite zdravlja čovjeka
- Poboljšati higijensko-sanitarne uslove u svim javnim objektima, a pogotovo u predškolskim i školskim ustanovama;
- Obezbijediti higijensku dispoziciju čvrstog i tečnog, a posebno medicinskog otpada i izvršiti saniranje divljih deponija u službi zaštite čovjekovog zdravlja;
- Obezbijediti zdravstveno bezbjednu hranu zasnovanu na organskoj proizvodnji i osigurati njenu upotrebu u predškolskim i zdravstvenim ustanovama;
- Poboljšati kvalitet vazduha predviđenim mjerama;
- Izvršiti detaljna istraživanja sa temom uticaja pojedinih faktora iz životne sredine na zdravlje ljudi
- Povećati broj i kvalitet objekata za sport i rekreaciju i javnih zelenih površina;
- Donijeti pravilnik o zaštiti od buke;

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 7. TEMATSKA OBLAST: ŽIVOTNA SREDINA

4. 7. 1. Identifikacija problema

1. Negativan uticaj zagađene životne sredine na razvoj turizma (ekoturizma);
2. Nepostojanje objekata za napuštene životinje (azil);
3. Politika (nedostatak političke volje za rješavanje eko problema);
4. Neurbana i ekološki štetna izgradnja pumpi na gradskom lokalitetu;
5. Bespravna izgradnja stambenih i privrednih objekata koji ugrožavaju ekološki život(ekosistema);
6. Nedostatak podzakonskih akata iz oblasti ekologije;
7. Nedostatak tehničkih mogućnosti za utvrđivanje i praćenje kontrole kontaminiranosti svih oblasti.;
8. Nepostojanje analize postojećih eko resursa i proglašavanja zaštićenih zona

4. 7. 2. Ciljevi

- Podignuti javnu svijest građana u svrhu zaštite prirode;
- Podignuti zaštitne pojaseve u najugroženijim zonama (deponije, auto-put, zone ugroženosti od erozije, vodotoci i kanali);
- Izvršiti analizu postojećih resursa i proglasiti zaštićena prirodna područja na nivou Opštine Doboj
- Izraditi studiju akcionog plana "Zaštita ugroženih biljnih i životinjskih vrsta dobojskog kraja"
- Formirati Azil za napuštene životinje;
- Napraviti plan uređivanja i iskorištavanja planinskih resursa u cilju otvaranja i razvijanja korišćenja ovih zaštićenih prirodnih dobara sa novim funkcijama;
- Izraditi studiju izvodljivosti iskorištavanja i zaštite postojećih resursa u turističke svrhe (zaštita prirodnih i etno vrijednosti, seoski turizam);
- Donijeti i usvojiti podzakonske akte iz oblasti ekologije;
- Riješiti urbanističke planove u skladu Evropskim standardima zaštite životne sredine;
- Održavanje kulturno edukativnih manifestacija "Ljeto na Gradini" u cilju promocije kulture i ekologije;

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 8. TEMATSKA OBLAST: MEDIJI I EKOLOGIJA

Čelnici lokalne samouprave vremenom su shvatili značaj rješavanja ekoloških problema, kao i obavještanje javnosti putem medija o tome, tako da ekologija često postaje interesantna tema za novinare u Opštini Doboj. Takođe je primjetno da su predstavnici Opštine navikli na novinarska pitanja u vezi sa zaštitom i unaprijeđenjem životne sredine. Ohrabruje podatak da je i vlast Opštine Doboj ozbiljno shvatila probleme životne sredine te iskazala interes za učešće u procesu izrade LEAP dokumenta. Takođe je važna i činjenica postojanja skupštinske komisije za ekologiju u SO Doboj. Tokom proteklih godinu, dvije, uspostavljena je veza između medija, ekoloških organizacija i lokalne samouprave na realizaciji različitih projekata i akcija (organizovanje seminara, naučnih skupova, ekoloških akcija, čišćenja, uređivanja i ozelenjavanja grada, obilježavanja važnih ekoloških datuma itd.). Opština pruža razne vidove pomoći uključujući sufinansiranje ne samo akcija, već i informativne djelatnosti. Ako se osvrnemo na odnos medija i nevladinih ekoloških organizacija, stanje je bilo loše ali poslije formiranja mreže medija i nevladinih organizacija MaNGO pokazalo se određeno interesovanje za udruživanje u cilju rješavanja eko problematike. Postoji međutim poražavajući podatak da zanemarljiv broj sugrađana zna da izdvoji neku od ekoloških organizacija koje deluju u Doboju, ali ih i ima svega dvije aktivne, Centar Humanitas i ToPeeR.

Zainteresovanost novinaru za eko aktivnosti, i činjenica da nevladine organizacije (NVO) u Doboju znaju da iskoriste usluge i mogućnosti koje im pružaju mediji, predstavnici NVO-a shvataju da je na neki način njihova obaveza da putem medija informišu javnost o svojim aktivnostima i rezultatima rada ali često zbog nedostatka novca ne mogu aktivnije djelovati u medijskom prostoru.

4. 8. 1. Uloga medija u obezbjeđivanju učešća javnosti u odlučivanju i oblici učešća građana u lokalnoj vlasti

U ovom smislu vidljivi su trendovi otvaranja ka što široj javnosti kao podršci uspješnom ostvarivanju ciljeva zaštite, zatim prerastanje ciljnih grupa u grupe ravnopravnih učesnika, pristup odozdo-bottom-up umjesto odozgo-up to bottom, postizanje konsenzusa umjesto donošenja jednostranih odluka i naglasak na komunikaciji umjesto zadržavanja prava odlučivanja i informacija u uskom krugu. Učešće se danas ne odnosi samo na angažovanje zainteresovanih u već osmišljenim aktivnostima, već podrazumijeva visok stepen inicijative, građanske osviještenosti, zainteresovanosti i sposobnosti za krajnje rješenje i ravnopravno uključivanje u proces odlučivanja. Metode učešća javnosti se ostvaruju formalnim, odnosno zakonskim propisima i neformalnim metodama koji nisu izričito propisane zakonom. U grupu neformalnih metoda pripada edukacija (organizovanje radionica, seminara, kampova, rad u školama, objavljivanje

biltena itd.), zatim direktan pritisak (slanje peticija, sakupljanje potpisa, upotreba medija), javno zastupanje, lobiranje (organizovanje javnih rasprava, konsultacije, okrugli stolovi, forumi, uticaj na kreatore politike), davanje usluga (unaprijeđenje učešća javnosti, uvođenje eko–telefona, formiranje informativnog centra, pružanje pravnih savjeta) i na kraju razvijanje alternativnih procedura učešća, kao što su, između ostalog, okupljanje volontera...)

Korišćenje medija se spominje kao metoda direktnog pritiska, ali sredstva javnog informisanja, posebno na lokalnom nivou, imaju izuzetno važnu ulogu u svim segmentima, od najavlivanja do izvještavanja o postignutim rezultatima u sklopu aktivnosti realizacije bilo formalnih ili neformalnih metoda a posebno tokom procesa realizacije LEAP dokumenta.

4. 8. 2. Identifikacija problema

1. Nepostojanje medija plana promocije eko aktivnosti
2. Nedovoljno edukovani novinari iz oblasti ekologije
3. Nepostojanje finansijskih sredstava za ekološke projekte medija

4.8.3. Ciljevi

- Izraditi medija plana o eko problematici
- Edukovati novinare iz oblasti zaštite životne sredine
- Obezbijediti finansiranje ekoloških projekata medija
- Iznaći izvore finansiranja elektronskog časopisa medija i nevladinih organizacija na regiji pod nazivom "MaNGO")

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 9. TEMATSKA OBLAST: EKOLOŠKA EDUKACIJA

4. 9. 1. Ekološko obrazovanje i vaspitanje

U predškolskim ustanovama, osnovnim, srednjim i višim školama, kao i na fakultetima vaspitanje i obrazovanje su realizovani prema nastavnim planovima i programima koji su jedinstveni na teritoriji cele BiH..

Učenici nižih razreda osnovnih škola (od 1. do 3. razreda) upoznaju osnove i elemente zaštite prirode i životne sredine u okviru nastavnog predmeta Poznavanje prirode i društva koji se izvodi prema programu 2 plus 2 časa nedeljno, ukupno 4 časa. U četvrtom razredu predmet se dijeli, te se Poznavanje prirode izučava 2 puta nedeljno. U rasporedu časova viših razreda predmet Biologija je upisan dva puta nedeljno. U trogodišnjim srednjim stručnim školama Biologija je zastupljena jednom nedeljno sa izuzetkom nekih struka (npr. kuvari, pekari, itd.) gdje su za ovaj predmet predviđena dva časa nedeljno. Isti fond časova je i u četvorogodišnjim srednjim školama.

4. 9. 2. Predškolske ustanove

O vaspitanju u odnosu na zaštitu životne sredine može se konstatovati sljedeće: jedni programi daju samo opšte principe, smjernice, ciljeve, bez konkretnih zadataka i sadržaja. To znači da izveden rad zavisi jedino od vaspitača. Drugi programi su konkretniji i predviđaju lakše ostvarljive zadatke. Među ciljevima je i razvoj psihičkih i socio-emocionalnih sposobnosti tj. razvoj pozitivnog odnosa pojedinca prema sebi i prema svojoj okolini. Za ostvarenje ovih ciljeva predviđaju se afektivna i ekološka zanimanja. U vezi sa afektivnim aktivnostima nije naglašen emocionalni odnos između pojedinca i svoje okoline. Ekološke aktivnosti su uglavnom ekološkog sadržaja, ali nađu se i aktivnosti vezane za vaspitanje na zaštitu životne sredine: a) uticaj čoveka na svoju okolinu, kratke i dugoročne posljedice, b) kruženje materije u prirodi i u društvu, c) šta ja lično mogu učiniti za svoju sredinu, d) ekološke patrole... okoline, takođe i na pozitivna rješenja

4. 9. 3. Identifikacija problema

1. Neusklađen i neprilagođen nastavno obrazovni program iz oblasti ekologije
2. Nedostatak finansija za eko sekcije
3. Nepostojanje ekomreže škola
4. Nedovoljna edukovanost o izvorima sredstava za rješavanje ekološke problematike

4.9.4. Ciljevi

- Uskladiti i prilagoditi nastavno obrazovni program iz oblasti ekologije sa evropskim standardima
- Formirati ekološke komisije na nivou škola
- Izvršiti obuku zainteresovanih đaka i profesora za prikupljanje sredstava namjenjenih realizaciji eko

- projekata
- Na nivou regije formirati ekomrežu škola

4. 9. 5. Preporuke

Prijedlog mjera u cilju poboljšanja zastupljenosti ekologije u nastavno-obrazovnom programu

- Na svim nivoima uskladiti nastavno-obrazovne programe i prilagoditi ih ciljevima nastave upoznavanja i zaštite životne sredine
- Izraditi i izdati metodičke priručnike koji pored teorije daju pedagogima koji vode eko sekcije i praktična upustva
- Škole osposobiti za izvođenje nastave, opremiti ih očiglednim sredstvima, kao i sredstvima neophodnim za terenski rad
- Radi interdisciplinarnog pristupa organizovati seminare za pedagoge, zatim vaspitače, učitelje, nastavnike, i to ne samo za one koji predaju stručne predmete
- Pored globalnih problema u nastavi i u vaspitanju ukazati na probleme bliže okoline
- Organizovati zajedničke akcije (na nivou opštine, mesnih zajednica, u okolini škola) djece, učenika sa roditeljima i ostalim građanima o znacaju prikupljanja i odvajanja otpada a u cilju reciklaze.
- Organizovati eko mrežu škola regije kako bi se, na osnovu razmjene iskustava, postigla primjena dobrih praksi iz drugih regiona.

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 10. TEMATSKA OBLAST: MJESNE ZAJEDNICE I EKOLOGIJA - PROBLEMI I AKTIVNOSTI

Istraživanje u mjesnim zajednicama je pokazalo da su one zahvalan, a u isto vreme i slabo iskorišćen izvor podataka kada je riječ o ekološkim problemima. Iako su uglavnom neaktivne na ovom polju, predstavljaju mjesto gde se stiču brojni podaci o stanju na terenu, pa se tako kroz kontakt sa predsjednicima mjesnih zajednica i predsjednicima skupština i savjeta može saznati šta najviše muči njihove građane i koja bi pitanja trebalo rješavati kada je riječ o zaštiti životne sredine. Prvi i najveći problem u ovom trenutku (s obzirom da industrijski zagađivači rade smanjenim kapacitetom) predstavljaju divlje deponije smeća. Ovaj problem je prisutan praktično u svim mjesnim zajednicama na nivou Opštine Dobož. Na anketni list, koji je distribuiran u sklopu izrade LEAP dokumenta u Dobožu, od 74 MZ, odgovor je poslalo svega dvadesetak što predstavlja samo dio informacija potrebnih za uspješno sagledavanje problema životne sredine.

Mjesne zajednice nemaju posebne organe ili komisije koje se bave zaštitom životne sredine, a dio ovih poslova obavlja se kroz rad Komunalne policije, mada u većini smatraju da su ekološke komisije MZ i te kako potrebne. Građani su počeli sa praksom prijavljivanja ekoloških problema, najčešće sugrađane koji stvaraju divlje deponije otpada, čak zapisuju i registarske tablice vozila, ali pošto Komunalna policija ne stiže da se ozbiljnije pozabavi ovim problemom i nema odriježene ruke, na tome se i završava.

4. 10. 1. Identifikacija problema

1. Npostojanje eko fonda za finansiranje rješavanja problema
2. Npostojanje ekoloških komisija na nivou MZ
3. Needukovanost predstavnika MZ
4. Nedovoljan nivo ekološke svijesti stanovnika MZ
5. Nedostatak finansijskih sredstava za ekološke projekte

4.10.2. Ciljevi

- Povećati nivo ekološke svijesti u MZ
- Projekat stvaranja eko fonda putem ekološke marke
- Edukovati predsjednici MZ o eko problematici i formiranje eko komisije na nivou MZ
- Izvršiti obuku zainteresovanih za prikupljanje sredstava namjenjenih realizaciji eko projekata

4.10.3. Prijedlog mjera u cilju poboljšanja uloge MZ u rješavanju ekoloških problema

Aktiviranje ekoloških djelatnosti po mjesnim zajednicama doprinijelo bi uključivanju većeg broja građana u rješavanje ovog složenog problema, a prije svega boljem poznavanju stvarne situacije. Zato predlažemo da na prvom koraku mjesne zajednice postanu mjesta gde će se građani obraćati sa svojim zapažanjima i primjedbama, te da se za početak bar jednom mjesečno u svakoj mjesnoj zajednici održe skupovi-zborovi građana posvećeni ekologiji (uz učešće predstavnika Opštine i ekoloških organizacija), i da se nakon takvog evidentiranja, u zavisnosti od interesovanja, formiraju ekološke komisije, koje će biti dragocjeni saradnici na terenu. Informacije bi, naravno, trebalo da budu dvosmjerne – da ovi aktivisti, a preko njih i građani, budu obavješteni o svim programima, planovima i mogućnostima zaštite životne sredine u službi zaštite čovjekovog zdravlja. Ulaskom u mjesne zajednice otvaraju se široke mogućnosti na planu edukacije, ali na tome se ne može i ne smije ostati, već se za rad mesnih zajednica i rješavanje ekoloških problema moraju predvidjeti konkretne aktivnosti i konkretna sredstva, što će povećati interesovanje građana i podstaći ih da daju svoj doprinos u ovoj oblasti.

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

4. 11. TEMATSKA OBLAST: SEKTOR NVO ULOGA EKOLOŠKIH NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Osnovne karakteristike NVO-a su:

1. Individualna građanska inicijativa za njihovo osnivanje,
2. Entuzijizam i dobrovoljnost u osnivanju i djelovanju,
3. Npostojanje pristupa članova organizaciji,
4. Javni karakter delovanja,
5. Tematska organizovanost oko jedne ili nekoliko tema,
6. Nprofitni karakter,
7. Finansiranje – bez stabilnih prihoda – potiče iz: članarina, poklona, sponzorstva i donacija

za određene projekte,

8. Nisu stranački obojene i ne pretenduju na osvajanje vlasti,

9. Diskontinuirani karakter: osnivaju se, razvijaju, dostižu institucionalne forme i nivoe delovanja, a potom nestaju sa NVO scene.

Pojam NVO je širokog spektra tako da se u NVO mogu ubrajati:

a) različita profesionalna i stručna udruženja (računovođa, pravnika, agronoma, sociologa...),

b) nacionalne i vjerske organizacije ili

c) alternativne građanske organizacije (mirovne, udruženja mladih, ženske organizacije, ekološke, humanitarne, razvojne itd.).

4. 11. 1. SARADNJA VLASTI I NEVLADINOG SEKTORA

Po tradiciji, odnosi između vlasti i nevladinog sektora često se odlikuje obostranim skepticizmom i odbojnošću. Ipak, lokalne vlasti i NVO sve više uviđaju zajednički interes za saradnju.

Široke su mogućnosti za saradnju između lokalne vlasti i nevladinih organizacija, na primjer, najuobičajnije su:

- **Građenje koalicije:** Vlasti i NVO mogu oformiti snažne, djelotvorne koalicije koje podržavaju sposobnost svake od njih da riješe probleme ili pridobiju sredstva. Na primjer, lokalna vlast koja traži sredstva od međunarodnih agencija za poboljšanje stanja životne sredine, ima veće šanse da u tome uspije ukoliko sarađuje sa NVO. Ta saradnja može da pokaže opredeljenje lokalnih vlasti za učešće javnosti i demokratsko odlučivanje (primjer LEAP Doboј).
- **Široko uključivanje:** Jedna od najjačih strana i strateških prednosti NVO je što one često pristupaju širokoj mreži dobrovoljaca i građana. Stoga NVO mogu sasvim odgovarajuće pomoći lokalnoj vlasti da dopru do javnosti tokom osmišljavanja ili sprovođenja posebnih politika ili programa, podizanja svesti javnosti i traganja za stavovima javnosti (primjer LEAP Doboј).
- **Pomoć u sprovođenju:** Lokalne vlasti ponekad nemaju dovoljno neophodnih iskustava ili resursa za sprovođenje programa. NVO su sve više u mogućnosti da odigraju tu ulogu zbog toga što imaju sasvim specifičnu stručnost, pristup sredstvima (tj. namjenskim sredstvima za NVO) ili zato što imaju više sposobnosti da uvećaju sredstva svojim dobrovoljnim radom i energijom (takodje primjer LEAP Doboј).

4. 11. 2. PREDNOSTI RADA VLASTI SA NEVLADINIM SEKTOROM U SLUŽBI RJEŠAVANJA EKOPROBLEMA

Postoji puno razloga za saradnju vlasti i NVO kao što su:

- **Donošenje demokratičnijih odluka:** Uspostavljanjem saradnje sa NVO, lokalna vlast može iskoristiti te mreže za uvećanje javne svijesti o lokalnoj ekološkoj politici i aktivnostima i sadržajnije se može uključiti veći broj građana u odlučivanje, izradu i sprovođenje ekološke politike.
- **Donošenje boljih odluka:** Po definiciji, odluke koje donose NVO sadrže širi skup vrijednosti i viđenja zajednice. Odluke koje obuhvataju širu lepezu mišljenja su obično bolje i dugotrajnije. Nadalje, NVO često imaju članove sa iskustvom i stručnošću koje mogu dopuniti ili nadmašiti ona koja postoje u lokalnoj vlasti. Saradnjom sa NVO, lokalna vlast može poboljšati sveopšti kvalitet odluka koje donosi i usluga koje pruža.
- **Jačanje resursa:** Borba za ograničene javne resurse, posebno u zemljama CIE (Centralne i stočne Evrope), veoma je intenzivna. NVO mogu pomoći da se ojačaju ti resursi svojim često značajnim zalihama dobrovoljnog vremena, energije, zanosa i stručnosti. Saradnjom sa NVO, lokalne vlasti mogu uvećati sopstvena sredstva i samim tim i svoje mogućnosti da osmisle i sprovedu ekološku politiku i programe i time riješe mnoge ekološke probleme, a time i mnoge druge (razvojne, socijalne...).
- **Građenje povjerenja javnosti:** NVO često uživaju više poverenja javnosti nego vladine agencije, pošto se često smatra da su više u saglasnosti sa vrijednostima i interesima građanstva. Saradnjom sa NVO, vlasti se mogu, uslovno rečeno, prikačiti tom povjerenju javnosti i, tokom vremena, izgraditi veće povjerenje javnosti u institucije javnog sektora.

4. 11. 3. NEDOSTACI RADA SA NEVLADINIM SEKTOROM

Postoji nekoliko mogućih nedostataka u radu sa nevladinim sektorom. To mogu biti:

- **Duže i teže donošenje odluka:** Mada odlučivanje na široj osnovi može donijeti bolje i dugotrajnije odluke, ono može biti sporije i složenije. Što više interesa, vrijednosti i mišljenja koje treba uravnotežiti i ugraditi u proces donošenja odluka, to je proces duži i naporniji.
- **Pitanje spremnosti:** Mnoge NVO kao i vladine agencije su u tzv. prelaznom periodu – pokušavajući da njihove institucije budu profesionalnije, djelotvornije i javne. Prije nego što uđu u saradnju sa NVO, vladine agencije bi trebalo da postavne neka osnovna pitanja kao što su: *Da li je ova NVO spremna za saradnju? Da li ona dobro radi? Da li radi na demokratski i javan način?* Rad sa nevladinim sektorom nudi prednosti, ali lokalna vlast je morala odvagati prednosti i rizike. Pošto je Opština Doboј odlučila da koristi NVO u sprovođenju dijela svog LEAP-a, tražila je da ta NVO (Centar Humanitas) dokaže svoje iskustvo u sprovođenju sličnih programa.

4. 11. 4. NEVLADINE ORGANIZACIJE U DOBOJU

U Doboju danas djeluje niz NVO sa različitim oblastima interesovanja i programskim aktivnostima. Doboј je

grad otvoren prema novim i naprednim idejama, grad koji umije da prepozna prave i originalne vrijednosti, a pravo na opstanak tumači ne kao puko preživljavanje, već kao pravo na kvalitet u svim dimenzijama života. U uspostavljanju uravnoteženog društva, čiji su razvojni ciljevi usklađeni sa zakonitostima prirode i kapacitetima lokalne zajednice, svojim programskim aktivnostima doprinose pružaju mnoge nevladine organizacije. Scenu trećeg sektora Doboja pored brojnih humanitarno-socijalnih organizacija čine i ekološke organizacije, organizacije kulture i umjetnosti, organizacije za zaštitu ljudskih prava, razna poslovna i profesionalna udruženja, sportske organizacije, ženske organizacije i neformalne grupe.

Od postojećih NVO u Doboju, kojih je prema nekim procenama oko 70, najbrojnije su one koje se bave socijalnom politikom i zaštitom prava i interesa svog članstva. Na području naše lokalne zajednice djeluje svega dvije eko-NVO koje manje-više aktivno djeluju duži niz godina. Po svojim programskim opredjeljenjima su raznolike i aktivnosti su im usmjerene u više pravaca: edukacija, istraživanje, izdavaštvo, razvoj... u oblasti očuvanja i unaprijeđenja životne sredine. U prvoj polovini ove godine osnovana je i Organizacija za razvoj turizma regije "ROTOR", koja djeluje na nivou 15 Opština Bosne i Hercegovine. Djeluje u skladu sa inicijativama EU o lokalnom ekonomskom razvoju Opština/Općina Bosne i Hercegovine i sveukupnom društvenom razvoju kroz zajedničko i partnersko djelovanje vladinih i nevladinih razvojnih organizacija u iskorištavanju turističkih potencijala.

Podršku svojim programskim opredjeljenjima NVO-i nalaze u saradnji sa lokalnom samoupravom, odnosno u permanentnom apliciranju prijedloga projekata prema raznim domaćim i stranim donatorima.

4. 11.5. Identifikacija problema

1. Nedostatak finansijskih sredstava za ekološke projekte
2. Nedovoljan broj ekoloških NVO
3. Nedostatak eko kontrole zagađivača od strane NVO
4. Nedostatak zajedničke saradnje na nivou NVO
5. Nedostatak profesionalnog kadra u eko organizacijama

4. 11. 6. Ciljevi

- Obezbijediti sredstva za finansiranje ekoloških projekata(ekomarka)
- Izvršiti obuku zainteresovanih za prikupljanje sredstava namjenjenih realizaciji eko projekata
- Realizovati projekat povećanja nivoa ekološke svijesti kod postojećih NVO
- Uvesti nezavisne eko kontrola od strane NVO aktivista
- Osnovati Regionalnu Eko mreža NVO-a
- Realizovati projekat zapošljavanja pripravnika u ekološke NVO
- Izvršiti edukacije profesionalnih kadrova u neprofitnom sektoru

4. 11. 7. PREPORUKE

Opšte preporuke

- Jačanje saradnje između nevladinih organizacija kroz razmjenu informacija i iskustva i kroz zajedničke ekoprojekte
- Sprovođenje manjih zajedničkih akcija na lokalnom nivou povezivanjem po sektorskom i drugim modelima
- Izgradnja organizacijske infrastrukture u nevladinim organizacijama, posebno volonterskog sektora
- Razvijanje mehanizma za reagovanje većeg broja nevladinih organizacija u hitnim slučajevima (ekološki slučajevi i dr.)
- Jačanje solidarnosti među nevladinim organizacijama i jačanje međusobnog povjerenja u cilju rješavanja ekoproblema

Preporuke za odnos NVO sa organima lokalne vlasti

- Iniciranje i razvijanje korektnih odnosa sa organima lokalne vlasti
- Zajedničkim nastupom graditi efikasniji pristup NVO lokalnim organima u cilju boljeg rješavanja lokalnih ekoloških problema
- Uvođenje nezavisne **eko kontrole** u lokalni parlament čime bi se u značajnoj mjeri povećalo učešće javnosti u kreiranju lokalne ekološke politike i sprovođenju LEAP-a

Preporuke za odnos NVO prema naučnim i obrazovnim institucijama

- Razvijanje istraživačkih programa u funkciji većeg aktiviranja nevladinih organizacija
- Razvijati razne vidove edukacije profesionalnih kadrova za rad u neprofitnom sektoru
- Aktivnije korišćenje profesionalnih kadrova i rezultata rada naučnih i obrazovnih institucija

Preporuke za odnos NVO prema javnosti

- Razvijanje aktivnog odnosa prema medijima odnosno razvijanje svih oblika javnog djelovanja nevladinih organizacija
- Razvijanje programa za neposrednu komunikaciju sa građanima, širenje informacija o svom radu i promocija građanskih inicijativa vezanih za ekologiju.

NAPOMENA:

OVO JE SKRAĆENA VERZIJA LEAP DOKUMENTA. DETALJE POTRAŽITE U SAMOM LEAP DOKUMENTU.

5. INSTRUMENTI ZA PROVOĐENJE LEAP-a

5. 1 Ekološki monitoring i informativni sistem

Bosna i Hercegovina je pred ratifikovanjem Arhuske konvencije. Arhuskom konvencijom se garantuje pristup informacijama, učešće javnosti u procesu donošenja odluka i pristup pravdi po pitanju zaštite životne sredine. Zakoni o slobodi pristupa informacijama u RS i FBiH doneseni su 2001. godine. Po ovim propisima, a i prema budućim propisima životne sredine, lokalna samouprava je dužna osigurati pristup informacijama javnosti životne sredine. Potrebno je obučiti kadrove u prikupljanju, obradi, pohranjivanju i distribuciji podataka vezanih za pitanje životne sredine. Na osnovu kontinuiranog ekološkog monitoringa informacioni sistem se temelji na metodološkom prikupljanju, obradi i pohranjivanju podataka. EMIS (ekološki monitoring i informativni sistem) je podloga kojom se omogućava efektivno i efikasno donošenje odluka vezanih za upravljanje životnom sredinom.

5. 2. Ciljevi

1. Uspostaviti cjelovit ekološki monitoring i informacioni sistem u opštini Doboj
2. Koristiti informacije životne sredine za donošenje odluka i kreiranje politike zaštite životne sredine na načelima održivog razvoja

5. 3. Ekonomski instrumenti i finansiranje

Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) opštine Doboj, a time i zaštita životne sredine, mora se provoditi u svim djelatnostima, naročito u ekonomskim, koji utiču na promjene u prostoru i životnoj sredini. Glavni cilj politike očuvanja, unapređenja i zaštite životne sredine osmišljene i predstavljene u LEAP dokumentu jeste postići međusobnu integraciju svih sektorskih politika, a djelotvorno sredstvo za ostvarenje tog cilja su ekonomski instrumenti.

Ekonomski instrumenti, ako se pravilno provode, mogu ispraviti političke, poslovne, tržišne, socijalne, zdravstvene i društvene propuste ili nesavršenosti. Naime većina problema u životnoj sredini opštine Doboj proizilazi iz toga što se štete (a time i troškovi) nanese životnoj sredini ne raspoređuju na one subjekte koji ih izazivaju. Zbog toga je neophodna intervencija vlasti koja mjerama regulative i fiskalne politike treba pravilno prerasporediti učinke na životnu sredinu. Potrebno je jačati primjenu načela «zagađivač plaća» i načela «korisnik plaća», kao i uključivanje pitanja životne sredine u razvojne i poslovne politike svih sektora poslovne djelatnosti.

Ekonomski instrumenti u očuvanju, unapređenju i zaštiti životne sredine mogu se razvrstati kao: instrumenti koji utiču na troškove onih koji zagađuju okolinu i kao instrumenti koji dolaze od koristi onih koji koriste prirodne resurse. Ekonomski instrumenti, podržavajući načelo da zagađivač plaća i načelo da korisnik plaća, važan su izvor novca za implementaciju LEAP-a ili za druge javne izdatke, oni pružaju poticaj za smanjenje onečišćenja i pritiska na resurse, potiču nove tehnologije, pogodno utiču na promjene ponašanja, često su pravilniji nego nadzorni instrumenti, fleksibilniji su od drugih instrumenata.

Naknade koje treba uvesti, pored ekomarke, radi smanjenja onečišćenja i pritiska na resurse, moraju biti poticajne, moraju biti dosta visoke da one, na koje se primjenjuju, potiču na primjenu alternativnih rješenja prihvatljivih za životnu sredinu.

U ostvarivanju prihoda i trošenju novca od poreza/naknada mora se omogućiti kvalitetan nadzor, puna jasnoća i javnost.

Donošenjem Odluke o zaštiti životne sredine, na osnovu važećih propisa, stvorili bi se potrebni preduslovi za primjenu načela zagađivač plaća i načela korisnik plaća i uplatu finansijskih sredstava u budžet Opštine ili u poseban eko fond. Ovim novcem mogle bi se finansirati neke aktivnosti LEAP-a. Također je potrebno uspostaviti sistem finansiranja iz drugih izvora: ostala izdvajanja iz budžeta Opštine, donacije poslovnog sektora, donacije međunarodnih organizacija, ambasada i vlada, sredstva prikupljena putem projekata i dr. Sprovedenje LEAP-a nije ostvarivo bez finansiranja. LEAP zahtijeva sistematsku izradu i realizaciju projekta, osposobljene kadrove za upravljanje projektima, razvijeno finansiranje, namjensko i efikasno trošenje finansijskih sredstava i dr. Zbog toga se, radi namicanja novca i uspostave sistema za upravljanjem novcem za finansiranje aktivnosti na provođenju LEAP-a, treba pristupiti osnivanju Ekološkog fonda putem ekomarke ili Fonda zaštite životne sredine. Uz osnivanje Fonda potrebno je sistematski pristupiti razvoju i postupnom uvođenju ekonomskih instrumenata.

Ciljevi

1. Osnovati Ekološki fond opštine Doboj
2. Realizovati minimalno 50% ekoprioriteta iz LEAP-a

Inspekcijski nadzor

Inspekcijski nadzor u oblasti zaštite životne sredine igra najvažniju ulogu u sprovođenju i nadzoru nad sprovođenjem zakonskih regulativa u praksi i sprječavanju nekontroliranog i nezakonitog zagađenja životne sredine.

6. IMPLEMENTACIJA, UNAPRIJEĐIVANJE I NADZOR LEAP-a

6. 1 Implementacija

Lokalni ekološki akcioni plan opštine Doboj je najznačajniji i najcjelovitiji programsko-planski dokument strateškog djelovanja u sferi politike zaštite i unapređenja životne sredine. Osnovni preduslov za uspješnu implementaciju ciljeva i mjera LEAP-a jeste uspostavljanje: jasnog institucionalnog rješenja za provođenje, unapređenje i nadzor provođenja LEAP-a. Potrebno je uspostaviti LEAP koordinacijsko tijelo (odbor), LEAP koordinacijsko odjeljenje (službu ili organizaciju), nosioca aktivnosti na koordinaciji i sprovođenju mjera LEAP-a, LEAP koordinator. Važno je naglasiti da je koordinator ključna osoba u implementaciji LEAP-a. On mora znati sve detalje LEAP-a, mora biti dobar vođa, dobar animator, mora biti organizovan, mora biti komunikativan, osoba kojoj javnost vjeruje.

6. 2. Unaprijeđenje

S obzirom da je LEAP «otvoren» dokument koji će se u redovnim vremenskim intervalima korigovati i nadopunjavati potrebno je putem LEAP koordinatora i odbora omogućiti kvalitetno nadopunjavanje ciljeva, mjera i aktivnosti. U tom smislu potrebno je osigurati redovno komuniciranje i saradnju između svih zainteresovanih subjekata i sudionika u procesu i redovno izvještavanje o procesu implementacije

6. 3. Ciljevi

- Uspostaviti sistem redovnog izvještavanja svih učesnika u provođenju ciljeva, mjera i projekata LEAP-a ;
- Kvalitetno sprovođenje projekata;

6. 4. Nadzor

Uspostavljen sistem kontinuiranog praćenja, analiziranja i valorizacije rezultata implementacije LEAP-a
Jačati načelo partnerstva i podijeljene odgovornosti

7. LISTA EKOLOŠKIH PROBLEMA -radne grupe i savjetodavnog odbora-

	TEMATSKA OBLAST	EKOLOŠKI PROBLEMI	KOMENTAR
1	Vodeni resursi	<ul style="list-style-type: none"> - Problem pitke vode, kvalitet i vodozahvati sa kojih se vrši vodosnabdijevanje građana; - Zagađenost rijeke Bosne, Spreče i Usore; - Nekontrolisano vađenje šljunka iz korita rijeka; - Problemi kanalizacije; 	
2	Zemljište	<ul style="list-style-type: none"> - Zagađenost zemljišta; - Masovno prisustvo korova (ambrozije); - Nekontrolisana upotreba pesticida; - Nedostatak eko-septičkih jama. 	
3	Šume	<ul style="list-style-type: none"> - Bespravna sječa šuma - Pojava bolesti šuma - Nedovoljno pošumljavanje goleti 	
4	Otpad	<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje karte položaja divljih deponija - Divlje deponije i neredovan odvoz smeća; - Nekontrolisano odlaganje animalnog otpada; - Nedostatak odvajanja i seperacija smeća-otpada; 	
5	Vazduh	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak liste zagađivača vazduha (neidentifikovanost zagađivača). - Nedostatak mjernih uređaja za kontrolu kvaliteta vazduha i buke 	
6	Javno zdravlje	<ul style="list-style-type: none"> - Nekontrolisan uticaj zagađenja životne sredine na ljudsko zdravlje - Nedostatak svijesti građana - Pojava bolesti sa nepoznatim uzrocima 	
7	Životna sredina	<ul style="list-style-type: none"> - Negativan uticaj zagađene životne sredine na razvoj turizma (ekoturizma); - Rješavanje problema pasa lualica i mačaka(azil); - Politika (nedostatak političke volje); - Neurbana i ekološki štetna izgradnja pumpi na gradskom lokalitetu; - Bespravna izgradnja stambenih i privrednih objekata koji ugrožavaju ekološki život(ekosistema); - Nedostatak podzakonskih akata iz oblasti ekologije; - Nedostatak tehničkih mogućnosti za utvrđivanje i praćenje kontrole kontaminiranosti svih oblasti. 	
8	Mediji i ekologija	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansija - Nedovoljna edukovanost novinarskog kadra 	
9	Ekološka edukacija	<ul style="list-style-type: none"> - Potreba formiranja ekomreže škola - Neusklađenost nastavno edukativnog programa u školama iz oblasti ekologije 	
10	MZ i ekologija	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljan nivo ekološke svijesti - Nepostojanje eko fondova 	
11	NVO	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava za ekološke projekte - Nedostatak eko kontrole - Potreba edukacije profesionalnog kadra u eko organizacijama iz oblasti ekologije 	

8. LISTA EKOLOŠKIH PROBLEMA

-definisana od strane građana-

r/ b	TEMATSKA OBLAST	EKOLOŠKI PROBLEMI	KOMENTAR
1	Vodni resursi	<ul style="list-style-type: none"> - Cjelokupno zagađenje vode; - Divlje deponije pored rijeke Bosne, Spreče i Usore; - Prijave vode i kontrola smeća pored bazena za piće; - Kopanje korita rijeke Bosne i šljunkare te nekontrolisano vađenje šljunka; - Problem zagađenosti pitke vode; - Problem površinskih otpadnih voda; - Nedostatak mreža u vodovodnim tokovima za prikupljanje čvrstog otpada. - Neadekvatne karte mineralnih voda - Opasnost od miješanja kanalizacije sa bunarskom vodom - Otvorena kanalizacija u MZ; - Dotrajale kanalizacione mreže; - Nedostatak septičkih jama; - Problem sa vodovodnim cijevima; - Izlivanje septičkih jama; - Kanali puni fekalija od septičkih jama ; - Naselje bez kanalizacije i neurednost kanalizacija; 	
2	Zemljište	<ul style="list-style-type: none"> - Simbol grada „Dobojska tvrđava“- zapuštena. - Nepravilna i nekontrolisana upotreba pesticida; - Uništavanje zelenila; - Divlja gradnja i nepostojanje plana izgradnje i uređenosti grada i i prigradskih naselja; - Zapuštena privatna imovina na kojoj niko ne boravi; - Needukovanost poljoprivrednih proizviđača u smislu zaštite zemljišta - Nepostojanje laboratorija za analize zemljišta - Masovno prisustvo korova (ambrozije) - Sveukupna zagađenost zemljišta 	
3	Šume	<ul style="list-style-type: none"> - Prekomjerno i nekontrolisano uništavanje šuma - Pošumljavanje u malom obimu - Izražena pojava krađe šumskih dobara - Postojanje nepoznatog broja minskih polja - Nepostojanje uređenih izletišta - Pojava Bolesti šuma - Veliki broj divljih deponija u šumama 	
4	Otpad	<ul style="list-style-type: none"> - Problem obrade smeća (staro željezo, stari automobili, te ostali istrošeni metalni predmeti); - Nepravilan način odlaganja smeća; - Neriješen odvoz smeća; - Prijave ulice i grad; - Nedostatak sredstava za pravilno odlaganje smeća; - U selima ne postoje odlagališta za smeće i hitno potrebno rješavanje odvoza smeća sa seoskih područja; - Nedostatak kontejnera; - Tvornice ne filtriraju svoje otpade; - Nedostatak deponije medicinskog otpada; - Pilane nepravilno odlažu i pale otpad; - Nepostojanje karte položaja divljih deponija - Neriješen problem animalnog otpada; 	
5	Vazduh	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna kontrola Izduvnih gasova; - Dotrajali filteri za prečišćavanje vazduha na Gradskoj Toplani; - Nepostojanje prečišćavača na dimnjacima domaćinstava; - Neispitano postojanje osiromašenog uranijuma kao posljedica bombardovanja; - Spaljivanje smeća u blizini naselja; - Velika koncentracija smoga; - Nedostatak liste zagađivača; - Postojanje velikog broja zemljišnih površina sa ambrozijom; 	

6	Javno zdravlje	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak mjernih uređaja za kontrolu kvaliteta vazduha; - Nema izgrađene ekološke svijesti građana; - Nema kulture življenja kod građanstva; - Nekontrolisan uticaj zagađenja životne sredine na ljudsko zdravlje; - Pojava bolesti sa nepoznatim uzrocima; - Upitna sigurnost kvaliteta prehrambenih proizvoda; - Upitna kvaliteta vode za piće u opštini Doboj; - Nepostojanje uređaja i pravilnika za kontrolu nivoa buke; 	
7	Životna sredina	<ul style="list-style-type: none"> - Negativan uticaj zagađene životne sredine na razvoj turizma (ekoturizma); - Nepostojanje objekata za napuštene životinje (azil); - Politika (nedostatak političke volje za rješavanje eko problema); - Neurbana i ekološki štetna izgradnja pumpi na gradskom lokalitetu; - Bespravna izgradnja stambenih i privrednih objekata koji ugrožavaju (ekosistem); - Nedostatak podzakonskih akata iz oblasti ekologije; - Nedostatak tehničkih mogućnosti za utvrđivanje i praćenje kontrole kontaminiranosti svih oblasti.; - Nepostojanje analize postojećih eko resursa i proglašavanja zaštićenih zona 	
8	Mediji i ekologija	<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje medija plana za eko aktivnosti - Nedovoljno edukovani novinari iz oblasti ekologije - Nepostojanje finansijskih sredstava za ekološke projekte medija 	
9	Ekološka edukacija	<ul style="list-style-type: none"> - Neusklađen i neprilagođen nastavno obrazovni program iz oblasti ekologije - Nedostatak finansija za eko sekcije - Nepostojanje ekomreže škola - Nedovoljna edukovanost o izvorima sredstava za rješavanje ekološke problematike 	
10	MZ i ekologija	<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje eko fonda - Nepostojanje ekoloških komisija na nivou MZ - Needukovanost predstavnika MZ - Nedovoljan nivo ekološke svijesti - Nedostatak finansijskih sredstava za ekološke projekte 	
11	NVO	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava za ekološke projekte - Nedovoljan broj ekoloških NVO - Nedostatak eko kontrole zagađivača od strane NVO - Nedostatak zajedničke saradnje na nivou NVO - Nedostatak profesionalnog kadra u eko organizacijama 	

9. PRIORITETI

Radna grupa je prema kriterijima: komparativna analiza uticaja rizika na čovjekovo zdravlje, na okolinu i ukupan kvalitet života, uticaj lokalne vlasti na ekološke probleme, zakonska regulativa koja tretira određene probleme i obaveze, zastupljenost ekoloških problema u LEAP-u, rangirala probleme i odredila prioritete.

Prva dva prioriteta utvrđena u procesu izrade LEAP dokumenta, čija implementacija kreće nakon usvajanja samog dokumenta, su: 1. Podizanje nivoa javne svijesti građana u odnosu na zaštitu životne sredine, 2. Radovi na rekonstrukciji i djelimičnoj revitalizaciji dobojske Gradine, naprepopantljivijeg kulturno istorijskog spomenika grada Doboja.

9. 1. Prioriteti ekoloških problema u opštini Dobož prema tematskim oblastima u LEAP-u prikazani su u slijedećoj tabeli:

r/b	TEMATSKA OBLAST	EKOLOŠKI PRIORITET	KOMENTAR
1	Vodni resursi	<ul style="list-style-type: none"> Podizanje nivoa javne svijesti građana o vodenim resursima Obezbijediti opremu za praćenje kvaliteta vode u vodotocima i izvorima Edukacija stanovništva i drugih zagađivača u cilju smanjenja zagađenja vodenih resursa Sprovesti akcije čišćenja korita i postavljanje mreža na rijekama za prikupljanje čvrstog otpada. Održavati visoke pogonske sigurnosti izgrađenih sistema vodosnabdijevanja (osposobljavanje nadležne organizacije za pouzdano, blagovremeno i kvalitetno upravljanje, kontrolu i održavanje izgrađenih sistema, bunara za snabdijevanje vodom) Odrediti dugoročne vizije razvoja vodosnabdijevanja (utvrđivanje regionalnog interesa, određivanje tehničkih i ekonomskih elemenata razvoja, verifikacija koncepcije u Prostornim planovima i drugo) Zaštititi rijeke i potoke od zagađivanja otpadnim vodama te kontrolisati eksploataciju šljunka u saradnji sa firmama koje vrše eksploataciju Realizovati dugoročni razvoj vodosnabdijevanja na regionalnim principima Napraviti kartu mineralnih voda na nivou dobojskog kraja i studiju izvodljivosti eksploatacije mineralnih voda. Postaviti mreže u vodovodne tokove za prikupljanje čvrstog otpada 	
2	Zemljište	<ul style="list-style-type: none"> Aktivnosti na podizanju javne svijesti stanovništva u odnosu na zaštitu zemljišta Rekonstruisati i revitalizovati dobojsku Gradinu kao simbol grada i turističke promocije; Donošenje odluka o zabrani upotrebe pesticida, a naročito herbicida i insekticida na vodonosnim područjima za pitku vodu. Takve zone bi trebalo usmjeriti na organsku (biološku) proizvodnju hrane Uklanjanje divljih deponija smeća Uspostaviti rad laboratorije za analizu zemljišta i sa preporukama za korišćenje odgovarajuće vrste đubrenja Uvesto mjere za zaštitu zelenih površina; Pojačati rad inspekcijske službe za kontrolu sadržaja teških metala u mineralnim đubrivima Donijeti skupštinsku odluku o zabrani korišćenja preparata za zaštitu bilja sa crvene liste (npr. kreozan, preparati na bazi žive i drugi) koji zagađuju zemljište, a takođe ljude Urediti urbanističke planove; Edukacija poljoprivrednih proizvođača u interesu zaštite plodnog zemljišta i pravilne upotrebe pesticida 	

3	Šume	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje nivoa javne svijesti građana • Uspostavljenje sistema kontrole neplanske sječe i uništavanja šuma • Plansko pošumljavanje goleti i evakuacija divljih deponija u šumama • Projekat revitalizacije šuma i šumskih staništa • Utvrditi stanje o broju minskih polja i izvršiti deminiranje; 	
4	Otpad	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje nivoa javne svijesti građana o pravilnom upravljanju otpadom • Izraditi postrojenje za tretman medicinskog otpada • Izgradnja sanitarne deponije na nivou regije Dobož/Tešanj; • Izgradnja centara za sakupljanje i odvajanje otpada u cilju reciklaže; • Sačinjavanje karte divljih deponija i njihovo uklanjanje • Donošenje pravilnika o upravljanju upravljanju čvrstim industrijskim otpadom, tečnim i animalnim otpadom; • Podignuti javnu higijena grada na viši nivo; • Riješiti problem odvoza smeća sa seoskih područja; 	
5	Vazduh	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje nivoa javne svijesti gađana o vazduhu i buci; • Nabavka mjernih stanica u cilju kontrole kvaliteta vazduha; • Napraviti katastar zagadjivača na nivou Opštine • Preduzeti mjere edukacije zagadjivača u cilju kontrolisanog odnosa prema okolini; • Svesti na podnošljivu mjeru problem dima i izduvnih gasova; • Podignuti kontrolu ispravnog funkcionisanja sistema sagorijevanja (ložišta i dimnjaci) na viši nivo; • Sadnja zaštitnog zelenog pojasa pored saobraćajnica • Akcije čišćenja i pranja ulica, kao i pranje ulica; • Sistematsko uništavanje ambrozije; • Donošenje pravilnika o kontroli buke u naseljenim područjima; 	
6	Javno zdravlje	<ul style="list-style-type: none"> • Obezbeđivanje zdravstveno ispravne vode za piće i njena permanentna kontrola; • Podizanje nivoa svijesti građana u odnosu “ Zdravlje i zaštita životne sredine”; • Poboljšati higijensko-sanitarne uslove u svim javnim objektima, a pogotovo u predškolskim i školskim ustanovama; • Obezbeđivanje higijenske dispozicije čvrstog i tečnog, a posebno medicinskog otpada i saniranje divljih deponija u službi zaštite čovjekovog zdravlja; • Obezbeđivanje zdravstveno bezbijedne hrane zasnovane na organskoj proizvodnji; • Poboljšanje kvaliteta vazduha predviđenim mjerama; • Izvršiti detaljna istraživanja sa temom uticaja pojedinih faktora iz životne sredine na zdravlje ljudi • Povećati broj i kvalitet objekata za sport i rekreaciju i javnih zelenih površina; • Donijeti pravilnik o zaštiti od buke; 	

7	Životna sredina	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje javne svijesti građana u svrhu zaštite prirode; • Održavanje kulturno edukativnih manifestacija "Ljeto na Gradini" u cilju promocije kulture i ekologije; • Podizanje zaštitnih pojaseva u najugroženijim zonama (deponije, auto-put, prečistač, zone ugroženosti od erozije, vodotoci i kanali); • Analiza postojećih resursa i proglašenje zaštićenih prirodnih područja na nivou Opštine Dobož • Izrada studije i akcionog plana "Zaštita ugroženih biljnih i životinjskih vrsta dobojskog kraja" • Formirati azil za napuštene životinje; • Plan uređivanja i iskorišćavanja planinskih resursa u cilju otvaranja i razvijanja korišćenja ovih zaštićenih prirodnih dobara sa novim funkcijama u okviru nove zaštite (šetnja u prirodi, biciklizam, posmatranje ptica i divljači – fotosafari, eko kampovi, škola u prirodi, ekološka edukacija, prezentacije prirodnih ljepota); • Studija izvodljivosti iskorištavanja i zaštite postojećih resursa u turističke svrhe (zaštita prirodnih i etno vrijednosti, seoski turizam), eko-etno selo; • Donijeti i usvojiti podzakonske akte iz oblasti ekologije; • Riješiti urbanističke planove u skladu sa Evropskim standardima zaštite životne sredine; 	
8	Mediji i ekologija	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada medija plana namijenjenog dugoročnom finansiranju javnosti o eko problematici; • Edukacija novinara iz oblasti zaštite životne sredine • Finansiranje ekoloških projekata medija • Iznaći izvore finansiranja elektronskog časopisa medija i nevladinih organizacija na regiji, pod nazivom "MaNGO"; 	
9	Ekološka edukacija	<ul style="list-style-type: none"> • Uskladiti i prilagoditi nastavno obrazovni program iz oblasti ekologije sa evropskim standardima; • Formiranje ekoloških komisija na nivou MZ; • Obuka zainteresovanih za prikupljanje sredstava namjenjenih realizaciji eko projekata; • Na nivou regije formirati ekomrežu škola; 	
10	MZ i ekologija	<ul style="list-style-type: none"> • Projekat stvaranja eko fonda putem ekološke marke; • Ekološka edukacija predsjednika MZ o eko problematici; • Projekat povećanja nivoa ekološke svijesti u MZ; • Obuka zainteresovanih za prikupljanje sredstava namjenjenih realizaciji eko projekata; 	
11	NVO	<ul style="list-style-type: none"> • Obuka zainteresovanih za prikupljanje sredstava namjenjenih realizaciji eko projekata; • Projekat povećanja nivoa ekološke svijesti kod postojećih NVO; • Uvođenje nezavisne eko kontrole zagađivača od strane NVO aktivista; • Regionalna Eko mreža NVO-a; • Projekat zapošljavanja pripravnika u ekološke NVO • Edukacije profesionalnih kadrova u neprofitnom sektoru; • Obezbijediti sredstva za finansiranje ekoloških projekata (eko marka); 	